

7

OIKEUS SUOJAAN

Lapsen oikeuksien sopimuksen artiklat

Jokaisen lapsen pitää saada elää yhdessä vanhempiensa ja perheensä kanssa, jos hänellä on hyvä olla heidän kanssaan. § 9

Jos lapsi ja hänen vanhempansa joutuvat eri valtioihin, on valtion velvollisuus käsitellä hakemus perheen jälleenyhdistämiseksi myönteisesti ja viivyttämättä. § 10

Valtion tulee suojella pakolaislapsia ja huolehtia heidän tässä sopimuksessakin lueteltujen oikeuksiensa toteutumisesta. § 22

Kodin ulkopuolelle sijoitetun lapsen hoito ja sijoituksen perusteet tulee tarkistaa ajoittain. § 25

Lapsella on oikeus elää turvassa

Kaikilla maailman lapsilla on oikeus suojeluun ja turvalliseen lapsuuteen, johon ei kuulu minkäänlaista väkivaltaa. YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen mukaan vanhemmilla on vastuu huolehtia lapsistaan ja taata heille turvallinen kasvuympäristö. Valtioilla on vastuu tukea ja auttaa vanhempien työtä. Jos vanhempien voimavarat eivät riitä, on valtioiden puututtava tilanteeseen ja viime kädessä varmistettava oikeuksien toteutuminen.

Lapsiin kohdistuva väkivalta on ihmisoikeusloukkaus. Kaikissa yhteiskunnissa ympäri maailman esiintyy kuitenkin laajasti lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa. Useimmiten se tapahtuu kotona, koulussa tai arkisessa ympäristössä, ja siihen syyllistyvät ne aikuiset, joiden tulisi huolehtia ja suojella lasta. Aikuisten ja valtioiden tulee kantaa vastuunsa, jotta jokainen lapsi voi elää turvassa.

Maailma liikkeessä

Ihmiset muuttavat ja ovat aina muuttaneet monista eri syistä maiden sisällä ja niiden välillä. Muuttoliike voi olla pienimuotoista yksilöiden siirtymistä tai suurimuotoista – jopa kokonainen yhteisö voi muuttaa. Se voi olla vapaaehtoista, mutta myös pakotettua. Vapaaehtoisen muuttamisen syy voi olla esimerkiksi ekologinen, taloudellinen, sosiaalinen tai kulttuurinen. Ilmastonmuutoksen vaikutukset saattavat vaikeuttaa viljelyolosuhteita ja saada ihmiset etsimään toimeentuloa muualta. Moni muuttaa maalta kaupunkiin tai kotimaasta ulkomaille paremman palkan tai mielekkäämmän työn toivossa. Osa muuttaa perheen perässä tai rakkauden vuoksi. Jotkut etsivät laadukkaita opiskelumahdollisuuksia. Toisia ajavat muuttamaan ahtaat sosiaaliset tai kulttuuriset normit.

Kaikki eivät muuta omasta halustaan. Osa joutuu pakenemaan kotoaan konflikteja tai vainoa. Vuonna 2020 maailmassa oli noin 70 miljoonaa kotiseudultaan pakenemaan joutunutta ihmistä. Yli puolet maailman pakolaisista on lapsia, ja lasten osuus pakolaisista on ollut jatkuvassa nousussa. Suurin osa kotoaan paenneista asuu edelleen kotimaansa rajojen sisäpuolella. Valtaosa niistä, jotka ylittävät valtioiden rajat, jää kotimaansa naapurivaltioon. Vain pieni osa maailman pakolaisista hakee turvapaikkaa Euroopasta. Vuonna 2018 kaikista kodeistaan paenneista ihmisistä 0,04 % oli Suomessa ja runsaat 5 % EU:ssa.

Pakolaislapset tarvitsevat erityistä suojelua

Lapsen oikeuksien yleissopimuksen 22. artiklan mukaan pakolaislapsilla on oikeus saada suojelua ja apua perheenjäsentensä jäljittämisessä. Kotiseudultaan pakenemaan joutuneet lapset ovat erityisen haavoittuvassa asemassa, ja heidän oikeutensa ovat uhattuina. Olemassa olevat riskitekijät ja lapsen haavoittuvuustekijät moninkertaistuvat kriisitilanteessa. Lapset kärsivät aikuisia useammin esimerkiksi tartuntataudeista, aliravitsemuksesta ja peloista. Myös kouluun pääsy saattaa estyä. Tytöt ovat vielä haavoittuvammassa asemassa kuin pojat. Kriisialueilla ja pakolaisleireillä järjestöt tarjoavat lapsille turvallisia leikki- ja koulutiloja, opetusta sekä tukea lasten hyvinvointiin.

7. OPPITUNTI: OIKEUS SUOJAAN (2 X 45 MIN)

Tavoitteet:

- ★ pohtia kodin ja suojan luonnetta ja merkitystä lapselle
- ★ hahmottaa muuttoliikkeiden syitä ja saada tietoa pakolaisuudesta
- ★ asettua pakolaisleirillä asuvan lapsen asemaan.

Oppitunti tiivistettynä

Seitsemännen kaksoistunnin aluksi käsitellään kodin teemaa ja pohditaan, millainen on hyvä koti. Sen jälkeen keskustellaan omista muuttokokemuksista ja oivalletaan, miten moninaisista syistä ihmiset muuttavat paikasta toiseen. Sitten opitaan pakolaisuudesta ja tutustutaan pakolaisleirillä asuvan lapsen arkeen VR360°-dokumentin kautta. Lopuksi mietitään, miten voisi parhaiten toivottaa uuden kaverin tervetulleeksi omaan kouluun.

Oppitunnin rakenne

Koti (25 min)

Maailma liikkeessä (20 min)

Uusi kotini (35 min)

Tervetuloa meidän kouluumme! (10 min)

Koti (25 min)

Tavoitteet:

- ★ tutustua erilaisiin koteihin eri puolilta maailmaa
- ★ pohtia kodin ja suojan luonnetta ja merkitystä lapselle.

Menetelmä: kuva-analyysi, opetuskeskustelu, ajatuskartta

Tarvikkeet: James Mollisonin *Where Children Sleep* -valokuvia (materiaalipankista), kolmen värisiä liimalappuja, papereita, kyniä

Tehtävän ohjeet:

Aloita tunti tuttuun tapaan kertaamalla turvallisen tilan ohjeet.

Asettele *Where Children Sleep* -valokuvat lapsista ja heidän nukkumapaikoistaan pöydille tai kiinnitä ne magneeteilla taululle. Pyydä jokaista oppilasta ottamaan kolme eri väristä liimalappua (esimerkiksi punainen, keltainen ja sininen). Tehtävänä on kiertää rauhassa katsomassa kuvat ja laittaa laput kuvien viereen:

- punainen lappu sen nukkumapaikan kohdalle, joka on lähinnä omaa
- keltainen lappu sen kohdalle, jossa lapsen oikeudet näyttävät toteutuvan parhaiten
- sininen lappu sen kohdalle, jossa lapsen oikeudet eivät ehkä toteudu.

Kun oppilaat ovat valmiit, tutkikaa lopputulosta. Voit halutessasi pyytää perusteluja.

Jaa oppilaat 3–4 hengen ryhmiin, ja anna jokaiselle ryhmälle iso paperi. Pyydä ryhmiä kirjoittamaan paperin keskelle sana KOTI ja laatimaan sen ympärille ajatuskartta (ks. ajatuskartta-menetelmän ohjeet s. 106). Ryhmät voivat pohtia esimerkiksi:

- Mikä on koti?
- Mikä saa kodin tuntumaan kodilta?
- Mikä tekee kodista hyvän paikan lapselle?

Voitte ripustaa syntyneet ajatuskartat luokan seinälle. Muistuta, että vaikka onkin tiettyjä hyvän kodin tunnusmerkkejä (esimerkiksi se, että siellä asuvat voivat hyvin), kaikki kodit eivät ole keskenään samanlaisia, eikä niiden tarvitsekaan olla. On monenlaisia hyviä koteja.

Maailma liikkeessä (20 min)

Tavoitteet:

- ★ pohtia muuttamista ja siirtolaisuutta omakohtaisesti
- ★ ymmärtää, miksi ihmiset muuttavat maasta toiseen
- ★ huomata, miten me kaikki olemme osa globaalia maailmaa.

Menetelmä: ryhmäkeskustelu, maailmankartan tutkiminen, opetuskeskustelu

Tarvikkeet: tabletti, älypuhelin tai tietokone joka ryhmälle tai vaihtoehtoisesti maailmankarttamoniste (materiaalipankista) ja värikyniä

Tehtävän ohjeet:

Keskustelkaa ensin yhdessä:

- Miltä muuttaminen tuntuu?
- Mitä hyvää ja mitä huonoa siihen voi liittyä?
- Miksi ihmiset muuttavat?

Jatkakaa työskentelyä samoissa 3–4 hengen ryhmissä. Jokainen ryhmä tarvitsee laitteen, jolla pääsee internetiin. Pyydä oppilaita avaamaan AmChartsin interaktiivinen maailmankartta: www.amcharts.com/visited_countries. Kartan projektio kannattaa vaihtaa Mercatorin projektioista Eckert 5 -projektioiksi, joka antaa totuudenmukaisemman kuvan eri maiden suhteellisesta koosta. Projektion voi vaihtaa klikkaamalla maapallon kuvaa kartan vasemmassa alalaidassa.

Pyydä oppilaita pohtimaan ryhmässä, missä maissa asuu heidän sukulaisiaan tai ystäviään ja merkitsemään maat AmCharts-kartalle. Maat on sivulla listattu maanosan mukaan. Kun maan nimeä klikkaa, se tulee kartalla näkyviin eri värillä.

Jos ette halua tai voi käyttää AmChartsia, voit antaa jokaiselle ryhmälle maailmankarttamonisteen, johon väritetään maat, joissa asuu sukulaisia tai ystäviä. Jos arvelet, että monilla oppilailla ei ole sukulaisia tai ystäviä ulkomailla, voit AmChartsin täyttämisen sijaan pyytää ryhmiä listaamaan, millä paikkakunnilla Suomessa heillä on sukulaisia.

Pyydä sitten ryhmiä laskemaan, kuinka monella paikkakunnalla sen jäsenet ovat yhteensä asuneet.

Keskustelkaa yhdessä:

- Mitkä maat tai maanosat värititte? Ovatko ne meille tutuimpia?
- Onko kartalla alueita, jotka jäivät kokonaan valkoisiksi? Mitä ne ovat?
- Jos tietyt alueet korostuvat kartoilla, mistä se voi johtua?

Voit pyytää halukkaita kertomaan omista tai oman perheen muuttokokemuksista. Korosta, että kenenkään ei ole pakko kertoa, mutta saa kertoa, jos haluaa. Onko joku itse asunut muualla kuin Suomessa? Onko jonkun äiti tai isä muuttanut Suomeen muualta? Miksi?

Uusi kotini (35 min)

Tavoitteet:

- ★ saada tietoa pakolaisuudesta ja arjesta pakolaisleirillä
- ★ ymmärtää, miksi lapsi voi joutua pakenemaan kotoaan
- ★ kehittää empatiataitoja asettumalla pakolaisleirillä asuvan lapsen asemaan.

Menetelmät: opetuskeskustelu, paripohdinta, mielikuvaharjoitus, VR360°-dokumentti

Tarvikkeet: liimalappuja, kyniä, tarina Ericistä (materiaalipankista), Planin ”Uusi kotini” -dokumentti (uusikotini.plan.fi)

Tehtävän ohjeet:

A) Kerro, että noin 70 miljoonaa ihmistä maailmassa on joutunut pakenemaan kotoaan. Heistä yli puolet on lapsia. Pyydä oppilaita pohtimaan pareittain ja kirjoittamaan liimalappuille, mistä kaikista syistä lapsi voi joutua pakenemaan kotoaan. Anna tavoitteeksi keksiä ainakin viisi syytä. Jokainen syy kirjoitetaan omalle lapulleen. Kerätkää kaikki laput taululle.

Käykää sitten läpi, mitä tarkoittavat termit pakolainen ja turvapaikanhakija.

Pakolainen on henkilö, joka on paennut kotimaastaan vainoa, sotaa tai levottomuuksia. Hän on joutunut jättämään kotimaansa, koska pelkää joutuvansa vainotuksi esimerkiksi alkuperänsä, kansallisuutensa, uskontonsa tai poliittisen mielipiteensä perusteella.

Turvapaikanhakija on henkilö, joka hakee turvaa vieraasta valtiosta. Turvapaikan hakeminen on ihmisoikeus.

B) Pyydä oppilaita sulkemaan silmänsä ja lue heille materiaalipankista löytyvä tarina Ericistä, joka asuu maailman suurimpiin pakolaisleireihin kuuluvassa Nyarugusussa, Tansaniassa. Pohtikaa yhdessä:

- Miksi Eric on paennut kotoaan?
- Mitä Ericin arkeen kuuluu?
- Miten sääolosuhteet vaikuttavat Ericin elämään?

C) Tutustukaa tarinan jälkeen yhdessä vuorovaikutteiseen Uusi kotini -dokumenttiin, joka vie teidät vierailulle Nyarugusun pakolaisleiriin. Dokumentin toteutuksessa on käytetty virtuaalitodellisuustekniikkaa, 360 asteen videokuvaa ja kuvia. Voitte tutustua leirin jokapäiväiseen elämään ja paikkoihin dokumentin avulla lapsen näkökulmasta. Kertomus on autenttinen – se perustuu todellisiin pakolaislasten kertomuksiin, joita Plan International on kerännyt humanitaarisen työn yhteydessä. Kulkekaa leirin läpi ja navigoikaa kartan avulla.

Dokumentin alku on dramaattinen ja voi herättää oppilaissa kysymyksiä. Missä lapsen vanhemmat ovat? Mitä tarkoittaa, että hän pakenee kuolemaa? Miksi hän lähti matkaan yksin? Keskustelkaa näistä kysymyksistä ja dokumentin herättämistä tunteista yhdessä.

Pyydä oppilaita pohtimaan pareittain, millä tavoin pakolaisleirillä voitaisiin parhaalla mahdollisella tavalla huomioida lapsen oikeudet ja kestävä kehityksen tavoitteet. Keskustelkaa sitten yhdessä. Muistuta lapsen oikeuksien jakamattomuudesta, ja korosta globaalin vastuun merkitystä. Lapsen oikeudet koskevat jokaista lasta, ja pakolaislapset tarvitsevat aivan erityistä suojelua.

Jos tiedät, että jollain ryhmäsi oppilaalla on omakohtaisia kokemuksia pakolaisleiriltä, käy hänen kanssaan kahdenkeskinen keskustelu edellisenä päivänä tai ennen tuntia. Kerro, että aihetta tullaan käsittelemään Lapsen oikeuksien kymppi -tunnilla. Näin asia ei tule lapselle yllätyksenä. Kuulostele, miltä asia lapsesta tuntuu. Älä aseta oppilasta tunnin aikana epämieluisan erityishuomion kohteeksi.

Keski-Afrikassa sijaitsevassa Burundissa on jo pitkään ollut levottomuuksia. Uudet väkivaltaisuuudet puhkesivat vuonna 2015, ja suuret väkijoukot ovat joutuneet pakenemaan henkensä edestä naapurimaahan Tansaniaan Nyarugusun pakolaisleiriin. Pakolaisleiri perustettiin alun perin 50 000 pakolaiselle, mutta nykyisin siellä asuu lähes 150 000 ihmistä. He ovat tulleet Burundista ja Kongon demokraattisesta tasavallasta, josta pakolaisia on tullut 1990-luvulta lähtien.

Tervetuloa meidän kouluunne! (10 min)

Tavoitteet:

- ★ ymmärtää, millä tavoin voi saada toisen tuntemaan olonsa tervetulleeksi
- ★ kehittää kaveritaitoja
- ★ rakentaa hyvää yhteishenkeä.

Menetelmät: ryhmätyöskentely

Tarvikkeet: kyniä ja liimalappuja tai virtuaalinen valkotaulu

Tehtävän ohjeet:

Jaa oppilaat tuttuihin 3–4 hengen ryhmiin. Pyydä heitä kuvittelemaan, että kouluunne tulee uusi oppilas. Hän ei tunne vielä ketään, ja häntä jännittää ensimmäinen päivä uudessa koulussa. Haluatte, että hän tuntee alusta lähtien olonsa mahdollisimman tervetulleeksi ja oppii nopeasti koulun tavoille. Jokaisen ryhmän tehtävänä on ideoida tapoja, joilla varmistetaan, että uusi oppilas tuntee olevansa tervetullut. Pyydä ryhmiä kirjoittamaan niitä liimalappuille – jokainen tapa omalle lapulleen. Tähän voi antaa 5 minuuttia aikaa. Sitten jokainen ryhmä valitsee parhaan vinkin ja tuo lapun taululle. Vaihtoehtoisesti voitte hyödyntää virtuaalista valkotaulua. Lukekaa kaikki taululle kootut vinkit. Voitte tehdä niistä huoneentaulun.